

Az eltűnt falu

Bácskörtés, mai nevén Kruševlje, Gádor (Gakovo) és Őrszállás (Stanišić) között félúton fekszik. A német lakosságú faluban a XIX–XX. század fordulóján mintegy ezren laktak, négy utcája, vasút-vonala volt, rizshántoló üzem, gőzmalom és selyemgyár is működött a településen. 1945 után koncentrációs tábor volt az egész falu, ahol 3600 német veszítette életét. Mára egyetlen utcája maradt 17 házzal, és alig tíz család él már itt. Nemcsak a házakat lopták szét, az egykori kikövezett utcáknak is nyoma veszett.

A kísérletfalú irányába nem mutat jelzőtábla. Gádoron meg is kellett kérdeznünk, melyik út vezet a településre. A hajdani betonút gyalázatos állapotban van, egyedül biciklil lehet biztonságosan szalmozni a tengelytoros kátyúk között, a szántóföldek is hatalmas darabokat haraptak ki az egyébként keskeny útból. Biztató viszont, hogy vagy két kilométer

anyagtöltő kúttal, de se jármű, se ember, de még egy magányosan kapirgáló tyúk sincs a tanyán.

A települést először 1520-ban említik a források, Körtvélyes néven. Mintegy hetven esztendőre rá a török gazdasági összehúzóerő Kruševlje néven szerepel, majd a történelem során Körtésként, Bácskörtésként, Krušiwilként,

Amikor először végigautóztunk a falun, egyetlen lelket se láttunk. Végül ráakadtunk a helység legidősebb polgárára, aki szerencsénkre akkor kezdte behordani a kapuja elől a szemet. Mint kiderült, az idős ember egyedül él a falu egykori iskoláépületében. Dimić Vladimír 1945-ben kolonistaként került szülei Küllőre (Kolut), majd 1953-ban költöztek a kiürített Bácskörtésre.

– Minden ház állt még, amikor idekerültem – mesélte a falu legkorosabb lakosa. – Én megvásároltam a sajátomat, a többi idővel eltűnt. Jó, ha tíz familia van még a faluban. Munkalehetőség nincs, mindenki igyekszik behúzódni Gádorra vagy Zomborba, mert ide busz nem jár, bolt nincs, de még kocsmá se. Pedig hajdanában kicsoda élet volt itt! A nagy-kocsmában mulatásokat tartottak, most az egykori művelődési ház is üresen áll. Csak mi, nyugdíjasok maradtunk meg itt, bevásárolni vagy Őrszállásra, vagy Gádorra járunk, biciklivel. A régi országban isten áldása volt itt lakni, de most nincs itt semmi. Már az egykori itteni svábok leszármazottjai se járnak a faluba, pedig most sok földet árulnak nálunk, olcsón megvehetnék – vélekedik Dimić Vladimír.

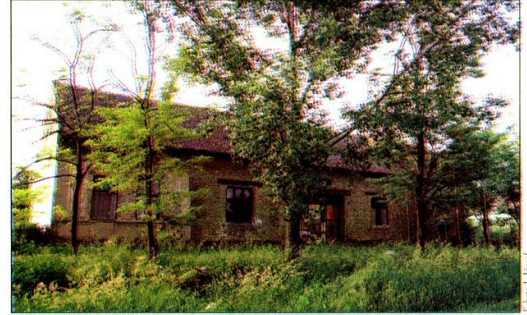
Nehezen elképzelhető, miként dolgozna föl a Németországból ide látogató a kísérletfalú látványát. Meg is kérdeztük, hogy merre találjuk a hajdani német temetőt, amire nem kaptunk konkrétan útba igazító feleletet, beszél-

Bácskörtés 1945–1948 között gyűjtőtábor volt, becslések szerint akár 20 000 embert is fogva tarthattak a faluban.

Közülük 3600 név szerint ismert német származású személy veszítette életét a tábor körülményei és a kíméletlen bánásmód következtében.

getőtársunk inkább arról beszélt, hogy a helybeliek Gádoron temetkeznek, és már ő maga is megépítette a kriptáját. Amikor meg afelől érdeklődtünk, hogy mikor is kezdődött a település leépülése, hirtelen megváltozott a beszélgetés hangulata, az idős emberből mintha valami régi reflexek törtek volna elő, újra nekilátott a szénlapátolásnak, és csak magának motyogta:

– Itt minden állami tulajdonban van, nem szólhat az ember semmit, ki se nyithatja a száját, veszélyes idők élünk, nem tehetsz semmit, egyhamar dutyiba kerülés. Amíg Tito élt, volt itt minden, most semmi sincs – panaszo-
la.

A hajdani művelődési ház

Csupán a távolban felsejelő kereszt jelzi, hol a temető

majd teljes figyelmét a lapátolásra irányította, többet egy szót se szólt.

Bácskörtés 1945–1948 között gyűjtőtábor volt, becslések szerint akár 20 ezer embert is fogva tarthattak a faluban.

karjával megmutatta az irányt és csak annyit szólt, hogy nagyon messze van.

Valóban, ha a falutól két és fél kilométer távolságra van a temetője, az bizony messze van. Csakhogy nem találtuk meg. A mezőgazdasági úton mocsári pocsolyákon kellett átviccelnünk, de temetőnek nyomát se láttuk. Végül földatut, visszafordultunk. Ekkor vette észre nálam élesebb szemű útitársam, hogy az úttól is vagy jó kilométerre fekvő erdő szélén egy hatalmas kereszt áll. Az hát a temető. Illetve a 3600 temető rejtő tömegsír. Csak éppen út nem vezet hozzá. Azt már Zomborban tudtuk meg, hogy az általunk látott négy méteres márványkeresztet a Duma menti svábok állítták hozzátartozóik emlékére 2005-ben.

Az egykori iskolában ma a falu legidősebb polgára lakik

mód következtében. Fel szeretnénk volna keresni a temetőjüket, ezért bezörgöttünk a falu utolsó házába, de nem jelentkezett senki. Már elfordultunk a kaputól, amikor a hátunkon éreztük valaki tekintetét. Egy középkorú nő áll szótlanul a gangoszlop takarásában, csak a szemüveg csillant meg a fény. Kétszer is meg kellett ismételnünk a kérdésünket, mire

Végül a temetőbe nem jutottunk el. Vagy mégis? Bácskörtés maga is sajátos temető, ami magába temette az egykori jólétet, a társadalom ingoványaként nyelte el utcáit, házait, hogy egy évtized múlva nyoma se maradjon féltve őrzés múltjának, amin szégyenfolttal jött a történelem.

■ FEKETE J. József

Mintha még a falutábla is el szeretne rejtőzni

után megpillantunk egy lombok közé rejtett falutáblát. A folytatás viszont nem igazolja bizakodásunkat, az első szembetűnő épület előtt egy óriási kapubejárat lepusztult oszlopai merednek az égbe, a látvány a vadnyugati filmek elhagyott, romos haciendáinak képét idézi. Miként később kiderül, a mezőgazdasági vállalat gépjárműsége áll ezen a helyen, viszonylag jó állapotban lévő szervizút köti össze az óriási, nyitott hangárokat a láthatólag évtizedek óta használaton kívüli üzem-

Bírdorfként, Kruševljeként jegyezték. 1890-ben 1048-an lakták, 14 magyar és 10 zsidó, a többiek németek voltak. 1940-ben 225 ház állt a faluban, amiből 1951 és 1961 között 170-et lebontottak. A második világháború vége előtt mintegy 1800 német ajkú lakost tartottak nyilván. A 2002-es népszámlálás adatai szerint már csak 17 ház állt Bácskörtésen, amiből 13-at laktak. A település 1971-ben veszítette el önállóságát, azóta közigazgatásilag Gádorhoz tartozik.

Az egykori 225 sváb ház egyike

A táborban odavesztett németek emlékére állított kereszt (Beck Antal archívumából)